

המזרז הפבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בכתבי עת תורניים
בשנת תשמ"ב

רשימה קודמת: אסיא, חוב' לז, עמ' 63 — 82

התוכן

33 — 31	ח. מילה	4 — 1	א. כללי
36 — 34	ט. כיבוד אב, שבועה	6 — 5	ב. רופאים
38 — 37	י. הלב	7	ג. תפילין
41 — 39	יא. חולים ונפטרים	15 — 8	ד. פיקוח נפש
44 — 42	יב. ניתוח הערמונית	23 — 16	ה. שבת
47 — 45	יג. נזיקין	27 — 24	ו. מועדים
48	יד. הנדסה גנטית	30 — 28	ז. טהרה
50 — 49	טו. השלמות		

רשימת כתבי העת

הרב צבי מאשקאוויטש, ירושלים
המכון ע"ש ד"ר פ' שלזינגר ז"ל
לחקר הרפואה עפ"י התורה ליד
המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
בטאון ישיבת ההסדר שבות ישראל
אפרת גוש עציון

הרב אליהו בקשי-דורון, ירושלים תשמ"ב
בית החולים קרית צאנז ע"ש לניאדו, נתניה
המועצה הדתית, תל אביב-יפו

אוצרות ירושלים
אסיא

בדרך אפרת

בנין אב — תשובות ומחקרים
בשבילי הרפואה
הליכות

תלמידי האדמו"ר מבאבוב, ניו-יורק	כרם שלמה
הרב מאיר אמסעל, ניו יורק	המאור
הוצאת מוריה, ירושלים	מוריה
מוסד יצחק ברויאר של פועלי אגודת ישראל, ירושלים	המעין
להרב רפאל ברוך סורוצקין, ירושלים	ספר הזכרון
ישיבת טלז בארה"ב (תשמ"ב)	
צעירי אגודת ישראל דארה"ב, ניו יורק	עם התורה
הרב שמואל עלבערג, ניו יורק	הפרדס
בית המדרש דישיבת תומכי תמימים, קרית גת	פרי בכורים
כולל תורה ויראה דרכינו יואל דסאטמאר, ניו-יורק	פרי תמרים
עתון יומי של התנועה העולמית של המזרחי, ת"א	הצפה
מקיצי נרדמים, ירושלים	קבץ על יד
חב"ד, בופולו, תשמ"ב	קובץ שמועה טובה
היכל שלמה, ירושלים	שנה בשנה
רבני אירופה, ירושלים	שרידים
מוסד הרב קוק, ירושלים	תורה שבעל-פה
מכון צומת, אלון שבות	תחומין

ערכי הביבליוגרפיה

1. מקצוע הרפואה בהלכה. הרב אליהו בקשי-דורון. בנין-אב, תשמ"ב, סי' נא, עמ' רכה — רכז.
- א. ערך חיי האדם והחיוב לרפאות. ב. הסיבה ההלכתית שגדולי ישראל עסקו ברפואה. ג. מקור החיוב והמצוה שברפואה.
2. אתיקה רפואית במעבדה. הרב אליהו כ"ץ. תחומין ג, 175 — 178. ניתוק חולה אנוש ממכונת הנשמה מלאכותית. 535 — 536.
- התוכן: בדיקת דם אצל פגים; בדיקת מחלה אצל עובר שתוצאותיה מסופקות; הודעה לאם על תוצאות בדיקה מצערות; הודעה על אי-תקינות מכשירים בעבר; כימאי שמתנגד לתרופה מסופקת שמציע הפסיכיאטר; הערות על מאמרו של הרב חיים דוד הלוי בתחומין ב על ניתוק החולה מהמכונה.
3. פסיכיאטריה ודת. הרב שלמה וולבה. בשבילי הרפואה ה, נו — צ. חלק עיוני וחלק מעשי.
- יחס הדת לטיפול פסיכיאטרי. רגשי אשמה ומניעתן. התלות בסמים ומניעתה. הטיפול בגוססים ובמועמדים להתאבד. תפקיד חשוב לרב בטיפול בחולי נפש.

4. המדור הביבליוגרפי. פרופ' נחום רקובר. אסיא לא — לב, 64 — 73; לג, 48 — 58; ספר אסיא ד, 22 — 42.

מפתח מאמרים ופרסומים בנושאי רפואה שהופיעו עד שנת תשל"ג.

5. על המצוה לדרוש ברופאים. הרב יהודה זרחיה סגל. שנה בשנה תשמ"ב, 204 — 208.

כימינו בודאי שחייבים להשתדל בדרכי הרפואה, מבלי להסיח דעת מרחמי הקב"ה.

6. מתי ניתנה הרשות לרופא לרפאות, ואם צריך הרופא להסכמת החולה כדי לרפאותו. הרב אליהו בקשי-דורון. בנין-אב תשמ"ב, סי' נ, עמ' ריח — רכד. א. מותר להסתכן בביצוע ניתוח כשהחולה מסוכן, ואין לו או ספק יש לו סיכוי לחיות, או שבודאי יחיה והניתוח ימנע ממנו ייסורים. ב. ניתוח להקדמת לידה מותר רק כשיש צורך רפואי. ג. אין לעשות ניתוחים פלסטיים גם כשהאדם רוצה בכך, אלא אם כן שהדבר נעשה לסילוק צער הרב. כולל תשובה לסטודנט בענין הצורך בהסכמת החולה לטיפול רפואי.

7. מי שנחלה בידו הימנית כגון בשיתוק, על איזה יד יניח תפילין. הרב ישראל מנחם שווארץ. פרי תמרים ט, עד — עט. יניח התפילין כימינו, בין אם גידם דינו כאיטר ובין אם לא.

8. הצלת נפש. פרופ' אברהם-סופר אברהם. המעין כב, ג, 31 — 40. חיוב הצלת אדם מישראל בספק סכנה למציל, כשיש לו בזיון או הוצאה כספית.

9. ספק פיקוח נפש וודאי פיקוח נפש. הרב אפרים גרינבלט. מוריה, ניסן תשמ"ב, סו — סח.

חיוב כניסה לספק סכנה או סכנה ודאית להצלת חבירו או כלל ישראל.

10. הצלת נפשות כשבת. הרב יהושע גאלדמאן מיוטיקא. קובץ שמועה טובה, בופולו תשמ"ב, 55 — 59.

ענינים אלו מסובכים ויש ללמדם בעת שלום, כי בעת צורך יש למהר, ואין לשאול או לחפש נכרי.

11. כל היוצאין להציל חוזרין למקומן? הרב מרדכי הלפרין. אסיא לא — לב, 12 — 21; ספר אסיא ד, 60 — 69; בדרך אפרת 1, 46 — 58.

אם בגמר ההצלה עדיין יש מצב של פיקוח נפש, כגון חזרת הרופא לבית החולים, מותר לרופא לחזור. אם המצב של פיקוח נפש הסתיים, דין היוצא להציל כדין כל אדם, פרט לשתי הקלות באיסור תחומין. אם חזרת הרופא לביתו כרוכה בחילול שבת, ואם לא יותר לו עלול להשתמט בעתיד, לדעת החת"ס יכול לחזור גם כאשר יש בכך חילול שבת מן התורה, אבל לדעת הגרש"ז אויערבך אין חשש ההכשלה לעתיד מתיר איסור תורה.

12. כל היוצאים להציל חוזרים למקומם. הרב מנחם ולדמן. תחומין ג, 38 — 48.
 התוכן: הבעיה בקידוש החודש וכפעולות הצלה בשבת; טעמי ההיתר
 וגדריו; אופני החזרה; תחום החזרה בשבת.
13. חזרת רופא לביתו בשבת ויום טוב. הרב משה חיים שמרלר. בשבילי הרפואה ה,
 קח — קטו.
- מחלוקת ברופא אם יכול לחזור לביתו במכוניתו, שהרי בלאו הכי חייב
 תמיד ללכת להציל, ולכן יש להחמיר באיסור תורה, אבל באיסור דרבנן יש
 לסמוך להתיר, גם כאשר אין טירחה לחזור לביתו ברגל.
14. פיקוח נפש בשבת כלפי הפורשים מדרך התורה. הרב אברהם שרמן. תחומין ג,
 24 — 29.
- מותרים וחייבים חיילים דתיים לאבטח אתר כילוי וטיולים, אע"פ ששם
 מחללי שבת בפרהסיא.
15. פיקוח נפש בשבת בצבא. הרב אברהם יצחק נריה. תחומין ג, 11 — 23.
 התוכן: מקורות הדין של פיקוח נפש וההבדלים ביניהם; אם ועד כמה יש
 לחשוש לסכנה עתידית; פיקוח נפש הקשור לציבור; מילוי כרטיס עבודה
 צבאי לשם נסיעה בשבת; ג' פסקי הלכה למעשה בעניינים צבאיים.
16. כשאשה בבית הרופאים ושכח הבעל להדליק, אם מחוייבת האשה להדליק מכאן
 ולהבא נר נוסף. הרב משה שטערן. עם התורה, מהר"ב ח"ו א, ח — ט.
 פשוט שאין צריכה להדליק נר יותר.
17. רפואה ידועה בשבת. יעקב משה מנדלזון. פרי בכורים א, 26 — 29.
 שיטת בעל התניא שמחללין שבת רק ברפואה ידועה, ולא בשאינה ידועה
 אם מועילה.
18. מלאכה דרבנן בשבת לחולה שאין בו סכנה. קידוש ביום הכיפורים לחולה שיש
 בו סכנה. הרב יהודה סג"ל. בשבילי הרפואה ה, צא — קז.
 חולה בכל גופו, או שוכב במיטה אף שאין בו סכנה, מתירין עבורו שכות
 בשינוי או ע"י נכרי, וכשיש צורך להזדרז אף בלי שינוי. מותר אז להתרפא
 באיסורי דרבנן, ובלבד שלא יאכל גוף האיסור. כשמותר הוא גם כשחוליו
 נגרם בפשיעתו, וכן מותרות תרופות מנע. ישוב דברי רש"ב ורנר מהשגת
 ר"צ אברמוביץ, וביום כיפור מברכים ביום רק בפה"ג בלי קידוש.
19. רחיצה כימים חמים בשבת במצטער. רכי יקותיאל יהודה הלברשטם
 מצאנז — קלויזנבורג. בשבילי הרפואה ה, טו — יט. עולם חסד יבנה — דבריו
 בהנחת אבן הפינה למרכז הרפואי החדש, ז — יד.
 הרחיצה אינה אפילו בכלל שכות, ולא גזרו חכמים במקום צער.
20. התעמלות, עיסויים ופיזיותרפיה בשבת. הרב יצחק שיף. אסיא לא — לב,
 22 — 30.

התעמלות רפואית אסורה, רק כאשר אפשר לעשות זאת גם ע"י סממנים ויש חשש שחיקתם. עיסויים אסורים, אבל שחרור גיד שזז ממקומו מותר. פיזיותרפיה מותרת גם בעזרת מכשירים. רכיבה באופניים עומדות מותרת, כשאינו מכוון למהירות מדוייקת. תרגילים ומסג' הגורמים צער בעשייתם — אסורים. חולה שאין בו סכנה ונפל למשכב, וכל שכן כשיש סכנת אבר, מותר בכל סוגי ההתעמלות והעיסויים הנחוצים בשבת. אסור לרוץ כדי להזיע, אבל לעונג מותר. יש חולקים על כמה מההיתרים הנזכרים.

21. גלאי־חום — מדחום המבוסס על גבישים נוזליים. הרבנים לוי יצחק היילפרין, מרדכי הלפרין ופסח אליהו פאלק. אסיא לא — לב, 31 — 61; לג, 24 — 28; ספר אסיא ד, 72 — 108.

יש ארבעה סוגי רצועות שבאחת מהן יש להסתפק, ובאחרות יש להקל. החששות הן כתיבה, מחיקה וצביעה שאינם של קיימא, ולכן יש להעדיף השימוש במדחום אחר בשבת. כשיש ספק אם חולה, אסור לעבור על ג' שבותים עבור ספק חולי, ויעשה ע"י נכרי. בחולה ודאי וצריך לדעת אם לקרא לרופא, מותר כשאין נכרי. קיימות מספר שיטות בין הפוסקים ויש מתירין יותר, ראה סקירה הלכתית באסיא לא — לב, 31 — 37; ספר אסיא ד, 72 — 73. דיון מפורט שם ברקע המדעי על גלאי־החום ובהשלכות ההלכתיות של הרקע המדעי.

22. הלכה למעשה — חישוב מינונים מדוייק בבתי חולים בעזרת מחשב־כיס בשבת. הרב מרדכי הלפרין. אסיא לא — לב, 62 — 63; ספר אסיא ד, 129 — 130. חישוב מינונים וכמויות, עדיף שייעשה במחשבי כיס שאין בהם משום כותב ובונה בני קיימא, מאשר כתיבה על גבי נייר שהיא איסור תורה. תשובה הלכתית זו תואמה עם הגרש"ז אויערבך שליט"א אשר גם עבר על התשובה לפני ההדפסה.

23. קריאת מדידה בשבת. הרב ישראל רוזן. אסיא לג, 22 — 23; ספר אסיא ד, 58 — 59.

בקריאת מחוונים או שעונים אין משום מדידה. תרגילים באופניים עומדות אין בהם משום מדידה כשמתכוין למהירות מדוייקת, דמתעסק הוא. חולק בזה על הרב יצחק שיף (לעיל 20). תשובת הרב שיף ראה אסיא לז, 86.

24. תרופות בפסח לחולה שאין בו סכנה. הרב גבריאל ציננער. המאור, רסו, 7 — 11. מותר לבלוע כדורים כשיש לו כאב ראש, כי הוא חמץ נוקשה ע"י תערובת ושלא כדרך אכילתו.

25. לקיחת תרופות הומיאופטיות בפסח. הרב מאיר אמסעל, לר' חיים רוזנברג. המאור, רסו, 24 — 30.

כמה טעמים להקל ליטול תרופות אלו בפסח, אם לדעת הרופאים יש נזק בהפסקת שבוע.

26. כשרותן של תרופות הומיאופטיות בפסח. הרב חיים דוד הלוי. תחומין ג, 63 — 72; הליכות, 94 — 95, 6 — 8, 38 — 39.

הרצוי ביותר לייצר תרופות כאלו בכשרות. כשייגרם נזק בריאותי וכ"ש ספק פיקוח נפש, מותר ליהנות מהתרופות שלא כדרך אכילה, אלא ע"י מגע עם הלשון וחלל הפה. אין איסור להשתמש בתרופות סגוליות שאינן מובנות ע"פ הידע המדעי.

27. יולדת תוך שלושים יום אם צריכה להתענות בתשעה באב שנדחה. הרב מנחם זכריה זילבער. פרי תמרים ב, נב — נד.

דינו כשאר תעניות שלא קיבלו עליהם במקום חולי או ביולדת תוך שלושים.

28. השפעת השימוש בגלולות על דיני וסתות. הרב שלמה לוי. תחומין ג, 179 — 185.

התוכן: הלוקחת גלולות, האם חוששת לוסתה הקודם? מה דין וסת הנקבעת ע"י גלולות? מה דינה לאחר שפסקה לקחת את הגלולות?

29. וסת הבאה ע"י אכילת סמי רפואה. הרב משה ראובן איצקאוויטש. פרי תמרים א, קט — קטז.

וסת שעל ידי אכילת דברים חמים או סמים, דינה כוסת קבועה, וצריכה לחוש גם בפעם אחת. אם בגלל אכילתם אינה רואה ביום קבוע, תחוש רק לראיה אחרונה, לעונה בינונית, אך לא לימים שאינה רואה בהם. ספק אם צריכה לבדוק עצמה לפני ואחרי התשמיש.

30. שן העומדת להנטל אם היא חציצה בטבילה. הרב עזריאל מאיר חיים קאהן. פרי תמרים א, קמו — קמח.

דבר המחובר בכריתו של אדם כשן וציפורן, הוא מחובר טפי ואינו חוצץ.

31. ההשלכות של התפתחויות חדשות ברפואה על ברית מילה. פרופ' א. אידלמן. אסיא לא — לב, 5 — 11; ספר אסיא ד, 229 — 235.

צהבת ביילוד. הנקה. ויסות חום התינוק. האם מותר לתת שם כשהתינוק חולה, כדי לחזק את הקשר עם האם.

32. מילה כשיש דלקת עין. הרב חיים פנחס שיינברג. עם התורה, מהד' ב, ח"ו ד, כב — כח; מוריה. תמוז תשמ"ב, לו — מא.

כשעיני התינוק דומעות אין למולו, ומתינו ז' ימים אחרי שיתרפא. בדלקת כימית והתינוק מתנהג כרגיל, ימולו בזמן. בדלקת בקטריולוגית כשהחולי והכאב מועטים, ימולו כשעברו אפילו בתוך ז' ימים. בדלקת חריפה והכאב גדול, ימתינו ז' ימים אחרי שיתרפא.

33. הקדמת קריאת שם היילוד אשר מילתו מתעכבת עקב מחלה. הרב מרדכי הלפרין. אסיא לג, 14 — 21; ספר אסיא ד, 236 — 242.

קריאת שם הילוד בזמן הברית הוא מנהג קדום בלי מקור בתלמוד ובפוסקים. כשהמילה נדחית אין צורך להמתין לה ואפשר לתת שם כשאביו עולה לתורה, לפני היום השמיני או אחריו (מחלוקת אחרונים בזה). המנהג המקובל להמתין עד המילה גם כשמתאחרת, אבל אם יש בכך סכנת פגיעה בהתפתחותו התקינה של הילוד, רצוי להקדים במתן השם, ואזי בעת הברית יש לטעום מהיין מיד אחרי ברכת כורת הברית.

34. רפואת האב על ידי בנו. הרב שמואל אלימלך טוירק. הפרדס, סיון תשמ"ב, 18 — 20.

כשהאב מוחל לבנו, יכול לרפאותו גם אם יש רופא יותר גדול.

35. אם מותר לבן להזריק לאביו זריקת רפואה. הרב יחזקאל גרוכנער, להרב אלקנה זאבערמאן, בתשט"ז. ספר זכרון (סורוצקין), רסד — ערב.

אסור לאדם לחבול בעצמו, ואין מועילה רשות לסלק איסור חבלה. גם הורים אינם יכולים לתת רשות לבנם, ורק לצורך רפואה מותר לבן לעשות זריקה, באופן שקשה למצוא אחר שיעשה זאת, ובפרט אם המחלה מסכנת נפשות. השאלה נגעה למעשה למשיב, והסכימו עמו להתיר: המכותב והרב משה פיינשטיין.

36. נשבע לחולה שיסתיר מחלתו. הרב יצחק זילברשטיין. הפרדס, שבט — אדר תשמ"ב, 9 — 11; אדר, 14 — 16; ניסן — אייר, 11 — 14.

פסק הגרי"ש אלישיב שהשבועה חלה, אא"כ במקום פיקוח נפש, כגון נהג שראייתו נחלשה. אסור להישבע שקר להרגיע חולה שיש לו מחלה מסוכנת. כשחולה מוגבל בראייתו, ויש חשש שינקום ברופא אם ימסור לשלטונות הרישוי, אינו חייב למסור, כי במצות חסד שלך קודם, ורק כאשר יש סכנה בנהיגתו, חייב משום לא תעמוד על דם רעך.

37. לב מלאכותי כראי ההלכה. הרב שלמה גורן. הצופה ח וט"ו, טבת תשמ"ב, 5.

38. פרקים בפתולוגיה בתלמוד ובנושאי כליו. ד"ר אברהם שטינברג. אסיא לג, 29 — 47.

פרק א: הלב וכלי הדם הגדולים.

39. דיני ביקור חולים. הרב אהרן קרויס. פרי תמרים ז, עג — עח; ח, לא — לג.

40. רצח מתוך רחמים, או תפילה על חולה אנוש שימות. בדין השתלת לב. טריפה לענין חילול שבת. ניסוי תרופה על חולה. הרב משה שטרן. בשבילי הרפואה ה, לט — נו.

אסור לקרב מיתתו של חולה מסוכן ולהוציא לבו כשגוסס לשם השתלה

באחר, אבל מותר להתפלל עליו שינצל מהיסורים בכל אופן שיהיה, אך לא לבקש שימות. מחללים שכת להצלת טריפה. מותר לנסות תרופה על חולה, כאשר התרופות האחרות אינן מועילות, והחולה מבקש זאת. וראה עוד על השתלות: 49, 50.

41. כהנים כתלמידים בכת-ספר לרפואה. הרב יהודה דוד בלייך. תורה שבעל-פה כג, פד — צד.

אין היתר לכהנים ללמוד אנטומיה בגלל טעמים כוזבים או פיקוח נפש. יש שיעצו לשאת על בשרו תכשיט מתכת שנטמא במת, וחרב הרי הוא כחלל ואין כהן מוזהר עליו ואח"כ אינו עובר אם נכנס לאוהל המת. אך יש לדחות היתר זה להלכה.

42. ניתוח הפרוסטט (הערמונית). הרב יצחק יעקב וייס, בד"צ העדה החרדית. הרב שמואל הלוי ואזנר, הרב משה פיינשטיין, הרב ש"י נסים קרליץ. אוצרות ירושלים, רצו, תתשלח — תתשמב.

אין לנתח שבילי הזרע מחוץ לגוף, אלא בתוך הגוף כמקום פיקוח נפש.

43. כריתת הערמונית (פרוסטטקטומיה) לאור ההלכה. הרב שלמה גורן. שנה בשנה תשמ"ב, 157 — 162.

הניתוח מותר משום פיקוח נפש, אע"פ שיש בו משום סירוס ופצוע דכא. בכל אופן לא נאסר לבוא בקהל מי שויתר על קשירת צינורות הזרע, או שקשרו לו אותם באיזור הפנימי של הגוף.

44. כענין רופאות נקבות. בית הדין בקראקא, לחברת שומרי שבת ומצוה, בתרפ"ה. כרם שלמה, חשון תשמ"ב, כד.

אין לקבל לבית החולים היהודי רופאות, מרפאות שיניים ומשרתות לא ליום ולא ללילה, אלא רק אנשים לאנשים ונשים לנשים.

45. פתיחת מרפאת שיניים בבית מגורים. הרב יעקב אליעזרוב, הרב מסעוד אלחדד, הרב שלמה דיכובסקי, הרב אליעזר יהודה וולדינברג. תחומין ג, 255 — 274. לדעת הרב אליעזרוב יכולים השכנים לעכב, וראוי לבוא לפשרה שיסיים מועד השכירות, ואח"כ יפנה המרפאה. הרב אלחדד סובר כהציץ אליעזר, שרשאי הרופא לפתוח מרפאה בביתו. מכיון שהוא דבר מצוה של פיקוח נפש, וכ"ש בא"י שרוב הבאים לטיפול ישראלים. הרב דיכובסקי מכריע שיש חילוק בין רופאי מחלות שיש בהן סכנה ואין בהן, ובשיניים בדרך כלל אין סכנת חיים, על כן על הרופא לפנות את המרפאה.

46. נער יהודי שהכה חייל אוסטרי מן הבאים לפרוע ביהודים, וראשי הקהל סירבו להסגירו ושילמו דמי הריפוי, מי חייב בתשלום. הרב אריה יהודה ליב בתשובותיו פרי גינוסר כתב"ד, סי' לח בת ע"ג ממזריטש שבמורביה. ההדיר מאיר איילי. קבץ על יד כ, 303 — 321.

47. חיוב נזיקין ברופא שהזיק. נאמנות הרופאים בהלכה. הרב מרדכי אילון. בשבילי הרפואה ה, כ — לח.

שני טעמים לפטור אומן במלאכתו: מדין אונס, ואזי חובת ההוכחה עליו כדין מזיק, או משום שאין עליו שם אדם המזיק, ואזי הניזק הרוצה להוציא, עליו הראיה. יתכן שברופא אין זה שייך, כי חיובו משום חובל. יש לרונן בדיין שטעה במקום שהוא פטור, אם חל עליו הכלל של אומן במלאכתו, או שדינו שוה לרופא שטעה.

48. הפרייה במכחנה — דיון רפואי והלכתי. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, פרופ' דוד מאיר. אסיא לג, 5 — 13.

אין להתיר בשום פנים הפרייה מלאכותית במכחנה, בגלל כמה מכשולים הלכתיים.

49. הוצאת קוצב לב מן המת להשתילו בחולה אחר. הרב פנחס טולידאנו. שרידים ב, כא — כג.

מותרת, מפני שאין המכשיר בטל לגבי הגוף, ואין משום ניזול בהוצאתו. ואפילו אם הוא קנין כספו ולא ציוה מה לעשות בו, ואפשר שאפילו אם הרופאים ישתמשו בו לחולים נכרים.

50. השתלת קרום עין המת לסגי נהור. הרב יוסף אפפעל. שרידים ב, כח — ל.

המתיר לא הפסיד בסומא בשתי עיניו, כיון שיש ראשונים שסוברים שעור המת מותר בהנאה, ולדעת רבנו ירוחם בפיקוח נפש אין הולכים אחר רוב הפוסקים.

מפתח הענינים

			אב
40,3	גוססים	34	אופנים עומדות
21	גלאי-חום	23,20	אנטומיה
29,28	גלולות	41	אתיקה במעבדה
32	דלקת עינים	2	בדיקת דם
46	דמי ריפוי	2	ביבליוגרפיה
16	הדלקת הנרות	4	ביקור חולים
2	הודעה לאם	39	בית חולים
31	הנקה	44,19,16	בית ספר לרפואה
6	הסכמת החולה	41	ברית מילה
48	הפריית מבחנה	33 — 31	

15	סכנה עתידית	8 — 15,	הצלת נפש
3	סמים	41 — 45,43	
9	ספק פיקוח נפש	40,49,50	השתלות
2	עובר	20	התעמלות בשבת
50	עוור	28,29	וסתות
20	עיסויים	35	זריקות
43,42	ערמונית	35	חבלה בעצמו
46	פורע ביהודים	11 — 13	חזרת רופא
20	פיזיותרפיה בשבת	30	חציצה
24 — 26	פסח	41	חרב כחלל
3	פסיכיאטריה	41	טומאה
43,42	פצוע דכה	40	טריפה
38	פתולוגיה בתלמוד	27	יולדת
15	צבא	18	יום כיפור
31	צהבת	11 — 13	היוצאים להציל
49	קוצב לב	41	כהנים
18	קידוש	42,43	כריתת הערמונית
50	קרום העין	22	כתיבה בשבת
3	רב וחולי נפש	38	הלב וכלי הדם
19	רחיצה בשבת	37	לב מלאכותי
35,34	ריפוי אב	21	מדחום
20	ריצה בשבת	20,23	מדידה בשבת
47	רופא שטעה וחבל	14	מחללי שבת
44	רופאות נקבות	22	מהשבים
17,6,5,1	רפואה ורופאים	2	מכונת הנשמה
40	רצח מרחמים	18	מלאכה דרבנן
36	שבועה לחולה	36	מסירה לשלטונות
10 — 13,	שבת	45	מרפאה בבית משותף
40,23 — 15		47	נאמנות הרופאים
45,30	שיניים	36	נהג מוגבל בראיה
7	שיתוק ביד	46,47	נזיקין
45	שכנים	40	ניסוי תרופה
33,31	שם לחינוק	6	ניתוח להקדמת לידה
12,11	תחומין	6	ניתוחים פלסטיים

26 — 24	תרופות כפסח (הומיאופטיות)	27 40	תענית תפילה על חולה שימות
26	תרופות סגוליות	7	תפילין
27	תשעה באב	40,17,2	תרופה מסופקת

מפתח השמות

12	ולדמן, ר' מנחם	8	אברהם, אברהם-סופר
35	זוכרמן, ר' אלקנה	22	אויערכך, ר' שלמה זלמן
27	זילבר, ר' מנחם זכריה	31	אידלמן, א.
36	זילברשטיין, ר' יצחק	46	איילי, מאיר
34	טוירק, ר' שמואל אלימלך	47	אילן, ר' מרדכי
49	טולידאנו, ר' פנחס	29	איצקוביץ, ר' משה ראובן
2	כ"ץ, ר' אליהו	45	אלחדד, ר' מסעוד
26	הלוי, ר' חיים דוד	45	אליעזרוב, ר' יעקב
28	לוי, ר' שלמה	36	אלישיב, ר' יוסף שלום
48	מאיר, דוד	25	אמסל, ר' מאיר
17	מנדלזון, יעקב משה	50	אפפל, ר' יוסף
15	נריה, ר' אברהם יצחק	46	ר' אריה יהודה ליב
18,5	סגל, ר' יהודה זרחיה	44	בית הדין בקראקא
42,35	פיינשטיין, ר' משה	42	בית דין צדק העדה החרדית
21	פלך, ר' פסח אליהו	41	בלייך, ר' יהודה דוד
24	צינר, ר' גבריאל	6, 1	בקשי-דורון, ר' אליהו
30	קהן, ר' עזריאל מאיר חיים	10	גולדמן, ר' יהושע
39	קרויס, ר' אהרן	43,37	גורן, ר' שלמה
42	קרליץ, ר' נסים	35	גרובנר, ר' יחזקאל
23	רוזן, ר' ישראל	9	גרינבלט, ר' אפרים
7	רקובר, נחום	45	דיכובסקי, ר' שלמה
7	שוורץ, ר' ישראל מנחם	19	הלברשטם, ר' יקותיאל יהודה
38	שטינברג, אברהם	21	הלפרין, ר' לוי יצחק
40,16	שטרן, ר' משה	21,11	הלפרין, ר' מרדכי
32	שינברג, ר' חיים פנחס	33,22	
23,20	שיף, ר' יצחק	42	וונר, ר' שמואל
13	שמרלר, ר' משה חיים	3	וולבה, ר' שלמה
14	שרמן, ר' אברהם	42	וייס, ר' יעקב יצחק
		48,45	וולדינברג, ר' אליעזר יהודה